

Workshop

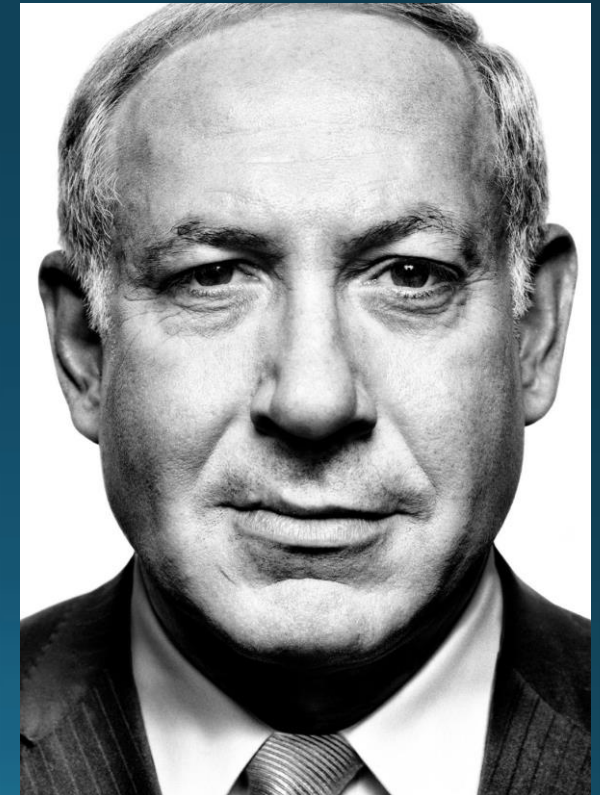
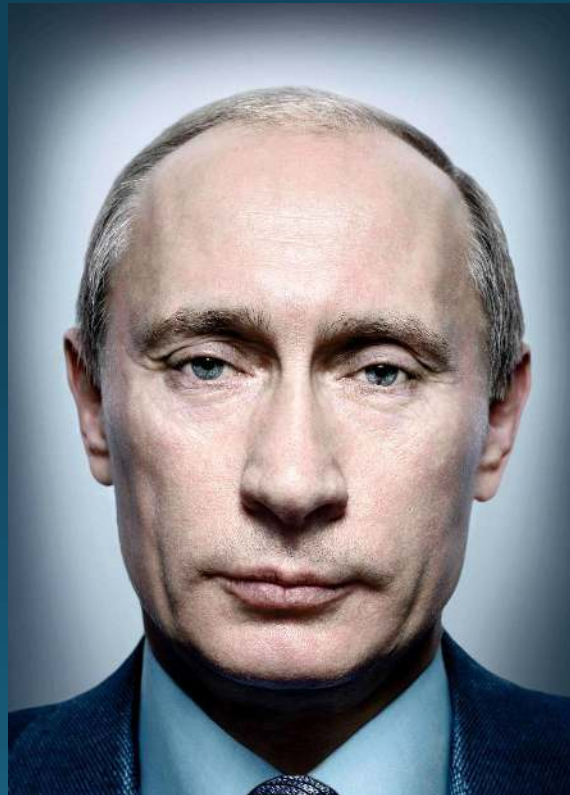
Rechtsstaten vergelijken

Ivo Pertijs

- Voormalig Moskou-correspondent (2001-2008)
- Docent maatschappijleer en maatschappijwetenschappen (2008-heden)
- Hoofdredacteur Maatschappij & Politiek (2013-heden)
- Coauteur lesmethode Dilemma

Twitter: @Pertijs

Aanleiding workshop

Wat is een rechtsstaat?

De verschillende lesmethoden besteden aandacht aan rechtsstaat en definiëren de rechtsstaat op basis van een aantal kenmerken of beginselen.

Syllabus maatschappijleer 2

A. bescherming van burgers tegen te grote overheidsmacht en tegen willekeur van de overheid:

- de overheid is gebonden aan de wet.
- de rechter is onafhankelijk
- grondrechten van de burgers
- parlementaire democratie

B. de overheid dient de rechtsorde te handhaven met wettelijke middelen en daarbij dient de overheid de rechten van de burger te waarborgen.

Syllabus maatschappijwetenschappen

- verhouding tussen overheid en burger en die tussen burgers onderling is in overeenstemming met het recht; de waarborging van rechtszekerheid is een belangrijk rechtsbeginsel. De vastlegging van het recht in wetten of andere gezaghebbende geschriften en het vasthouden aan bestaande jurisprudentie dienen in de eerste plaats de rechtszekerheid
- de overheid dient de rechtsorde te handhaven met de middelen die de wet de overheid geeft met in achtneming van de rechten van de burger
- scheiding van machten
- legaliteitsbeginsel
- onafhankelijke rechtspraak
- grond- of vrijheidsrechten van burgers zijn omschreven en gewaarborgd.

Overeenkomstige kenmerken

- Machtscheiding / onafhankelijke rechtspraak
- Grondrechten
- Legaliteitsbeginsel

Discussiepunt: kunnen we op basis van deze kenmerken vaststellen of een staat een rechtsstaat is?

Nederland

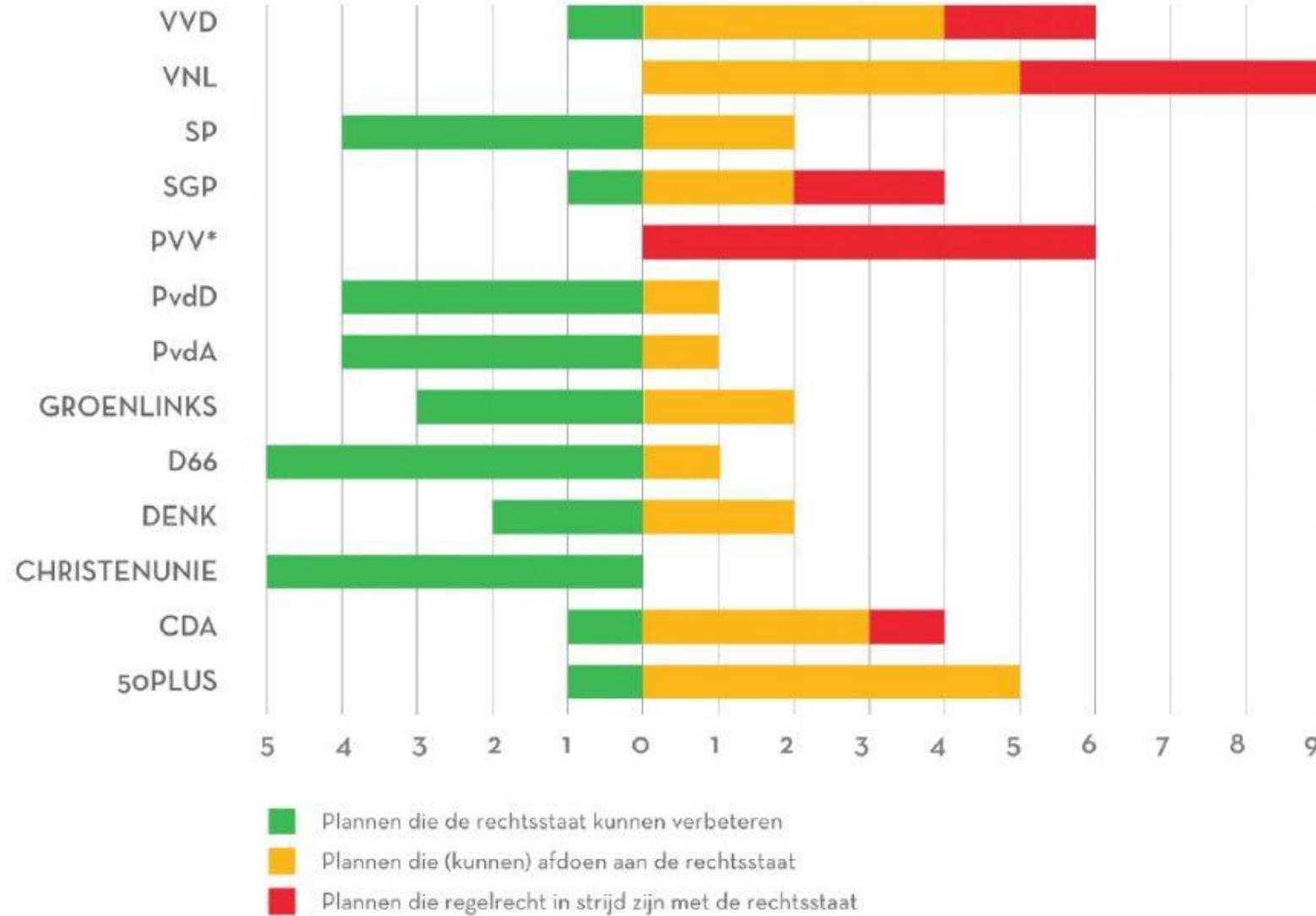
'Politici brengen rechtsstaat in gevaar' (februari 2017)

Conclusie: De Nederlandse rechtsstaat is in gevaar.

Is dat wel zo? Wat moet je weten om deze conclusie te bevestigen of te weerleggen?

SIGNALERINGEN PER PARTIJPROGRAMMA 'RECHTSSTATELIJKHEID' - 2017

*In het rapport krijgt de PVV vijf keer rood. In de Matrix krijgt de PVV zes keer rood in verband met het koranverbod. Dit voorstel is in strijd met de vrijheid van meningsuiting.

Aanpak

Groen: plannen die de rechtsstaat (kunnen) verbeteren

Oranje: plannen die (kunnen) afdoen aan de rechtsstaat

Rood: plannen die regelrecht in strijd zijn met de rechtsstaat

De rechtsfilosofen maakten gebruik van drie kenmerken:

1. De overheid moet voorspelbaar zijn en zichzelf ook aan de regels houden;
2. Fundamentele mensenrechten worden niet geschonden;
3. Iedereen heeft toegang tot de onafhankelijke rechter.

Opdracht

Diverse opties:

- Verdeel de klas in groepjes en laat ieder groepje een partijprogramma rechtsstatelijk 'doorrekenen'.

Individueel of in groepjes:

- Selecteer zelf voorstellen van één partij die groen, oranje of rood kunnen zijn en laat leerlingen beargumenteren welke kleur van toepassing is.
- Maak zelf een overzicht van standpunten van verschillende partijen en laat deze door leerlingen rechtsstatelijk beoordelen.

Aan de slag! (10 minuten)

- Hoe komt u tot een oordeel?
- Bekijk de voorstellen van de verschillende partijen.
- Geef aan of dit voorstel **groen**, **oranje** of **rood** is.
- Weet u ook van welke partij dit voorstel komt?
- Overleg na 5 minuten met uw buurman of buurvrouw. Is er een rechtsstatelijke match?

Conclusie(?)

Nederland was al lastig, maar hoe beoordeel je andere landen?

Casus I: De Verenigde Staten

'Ik kan niet geloven dat een rechter ons land zo in gevaar brengt. Als er iets gebeurt, geef ik hem en ons rechtssysteem de schuld.' (februari 2017)

Conclusie: De Amerikaanse rechtsstaat is in gevaar.

Is dat zo? Wat moet je weten om deze conclusie te bevestigen of te weerleggen?

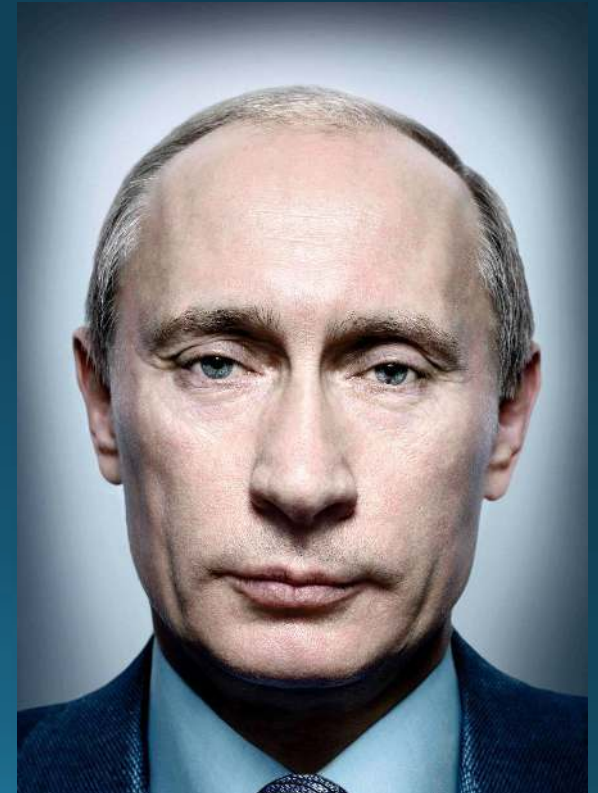

Casus II: Rusland

Oppositieleider Rusland na veroordeling geen presidentskandidaat (februari 2017)

Conclusie: Rusland is geen rechtsstaat, want Navalny mag niet aan de presidentsverkiezingen deelnemen.

Is dat zo? Wat moet je weten om deze conclusie te bevestigen of te weerleggen?

Casus III: Turkije

Erdogan belooft herinvoering doodstraf bij ja-stem referendum. (februari 2017)

Conclusie: Turkije glijdt af naar een verlichte dictatuur en is geen rechtsstaat meer.

Is dat zo? Wat moet je weten om deze conclusie te bevestigen of te weerleggen?

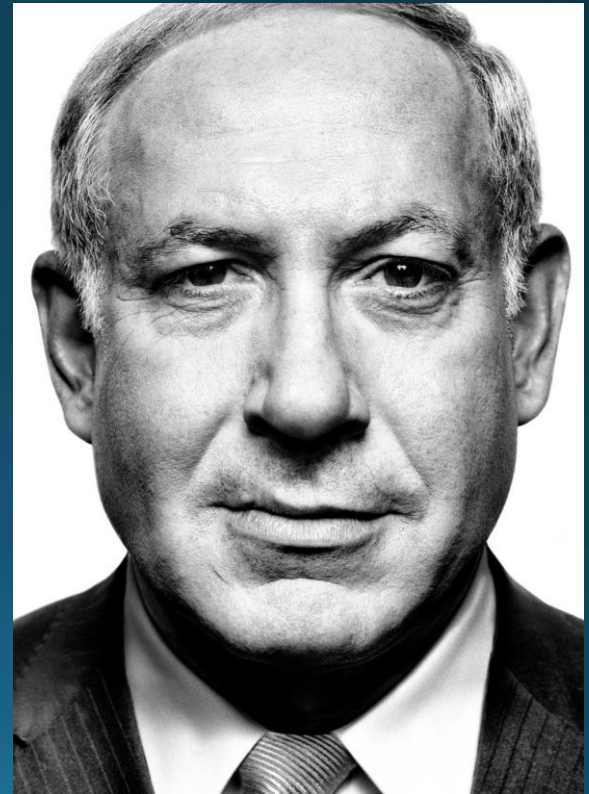

Casus IV: Israël

'De bouw van nieuwe nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever moet snel beginnen.' (februari 2017)

Conclusie: Israël is geen rechtsstaat, want het negeert de kritiek van de Verenigde Naties.

Is dat zo? Wat moet je weten om deze conclusie te bevestigen of te weerleggen?

Rechtsstatelijke moerassen

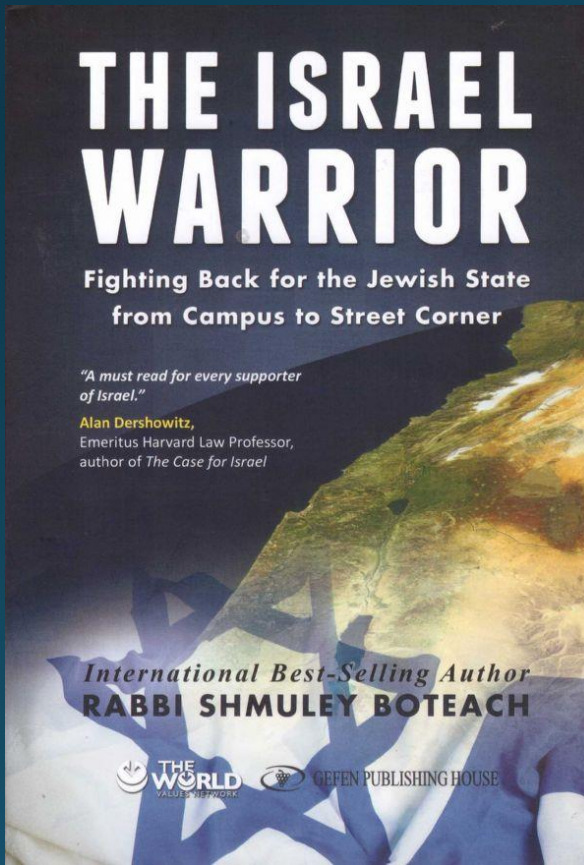
Tussenopdracht

- In de beleving van veel leerlingen is een staat wél een rechtsstaat of is dat niet.
- Hoe breng jij de nuances in de lessen aan?
- Wat zijn de potentiële valkuilen voor een docent?
- Overleg 5 minuten met je buurman of buurvrouw.

Valkuil 1: Waterdichte begrippen

Over de invulling van de beginselen van de rechtsstaat in de praktijk lopen de (juridische) meningen uiteen.

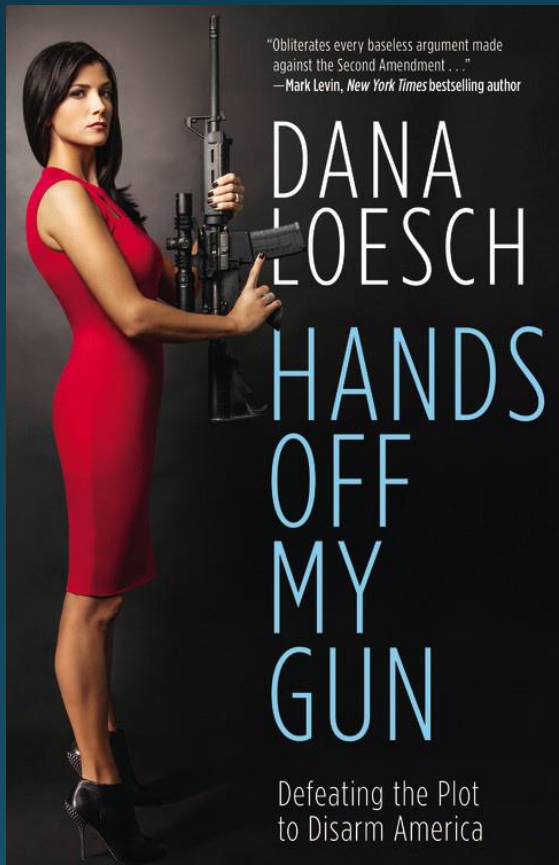
Valkuil 2: Incidenten

Een belangrijke vraag die je steeds moet stellen: wat zegt dit incident over de staat van de rechtsstaat?

Valkuil 3: Tradities en context

Plaats gebeurtenissen binnen een bepaalde (culturele) context of historische ontwikkelingen van een land.

Valkuil 4: Wel/geen rechtsstaat

Klamp je niet te snel vast aan een indeling ('deze landen zijn wel rechtsstaten, maar deze landen helemaal niet').

Praktijk

- Je lesmethode biedt een aantal kenmerken / beginselen van de rechtsstaat aan.
- Benadruk dat staten zich alleen een rechtsstaat mogen noemen als ze de theorie ook in praktijk brengen → *alleen de aanwezigheid van een Grondwet volstaat niet*
- Laat leerlingen vervolgens zelf concluderen of een staat ook daadwerkelijk een rechtsstaat is.

Opdracht

- Deze opdracht kun je als praktische opdracht, PGO-opdracht of als een tussendooropdracht in de klas gebruiken.
- Verdeel de klas in vijf groepen.
- Ieder groepje krijgt een land toegewezen (bijv. Nederland, Turkije, Rusland, de Verenigde Staten en Israël). Je kunt ook alle groepjes met hetzelfde land aan de slag laten gaan.
- Aan de hand van één of meerdere gebeurtenissen bepalen leerlingen of een land in *theorie* aan de beginselen van een rechtsstaat voldoet en in de *praktijk*.
- Leerlingen lichten de gemaakte keuzes toe op basis van de lesstof.

Instructie (leerlingen)

- Je gaat op zoek naar informatie over land X. Maak daarbij gebruik van zoveel mogelijk verschillende bronnen.
- Bepaal of een land in theorie aan de beginselen van de rechtsstaat voldoet. Bijvoorbeeld: zijn er in land X grondrechten?
- Bepaal vervolgens of land X deze grondrechten ook in de praktijk brengt. Soms luidt het antwoord ja, maar het kan ook vaak 'niet helemaal', 'twijfelachtig' of 'niet' zijn. De keuze die je maakt moet je onderbouwen. Het kan gebeuren dat burgers wel de vrijheid van meningsuiting hebben, maar dat één opvatting onderdrukt wordt.
- Als je het schema helemaal hebt ingevuld, dan beantwoord je de vraag: is land X een rechtsstaat? Beargumenteer je antwoord. Laat leerlingen eventueel ook een verklaring voor de uitkomst geven.

Rol docent

- Leg eerst de beginselen van de rechtsstaat uit.
- Leerlingen kunnen vrij snel tot een conclusie komen ('want in deze krant staat dat ...'). Stel (op een socratische) wijze tijdens het zoekproces daarom vragen aan leerlingen waardoor ze inzien dat het antwoord lang niet zo eenvoudig te vinden is.
- Bij het klassikaal bespreken van de opdracht – dat kan in de vorm van een presentatie – kun je voor verschillende rollen kiezen (mijn persoonlijke voorkeur: advocaat van de duivel).
- Zijn er goede en foute antwoorden? Ja en nee. Belangrijker is dat leerlingen zien dat a) landen zich graag een rechtsstaat noemen, maar b) dat zij hier soms een totaal andere invulling aan geven!

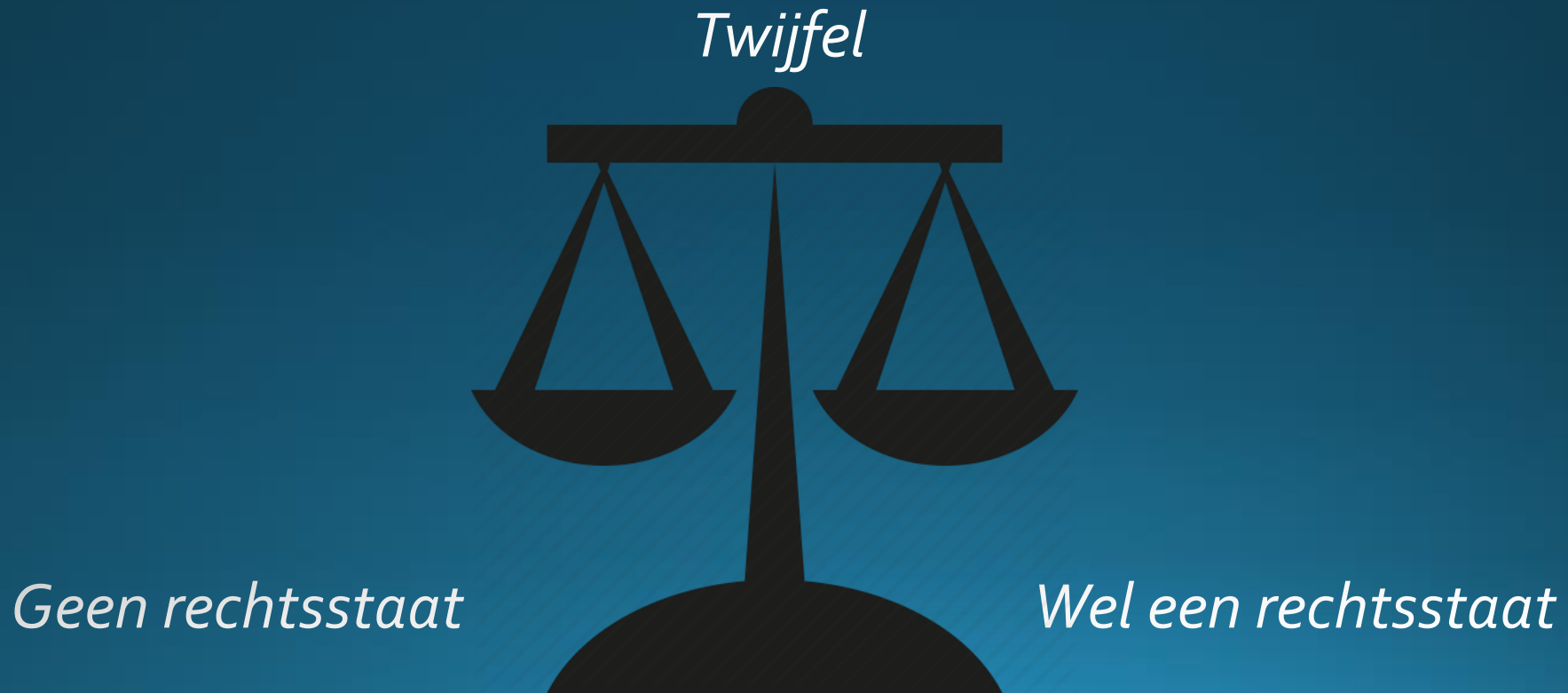
Aan de slag!

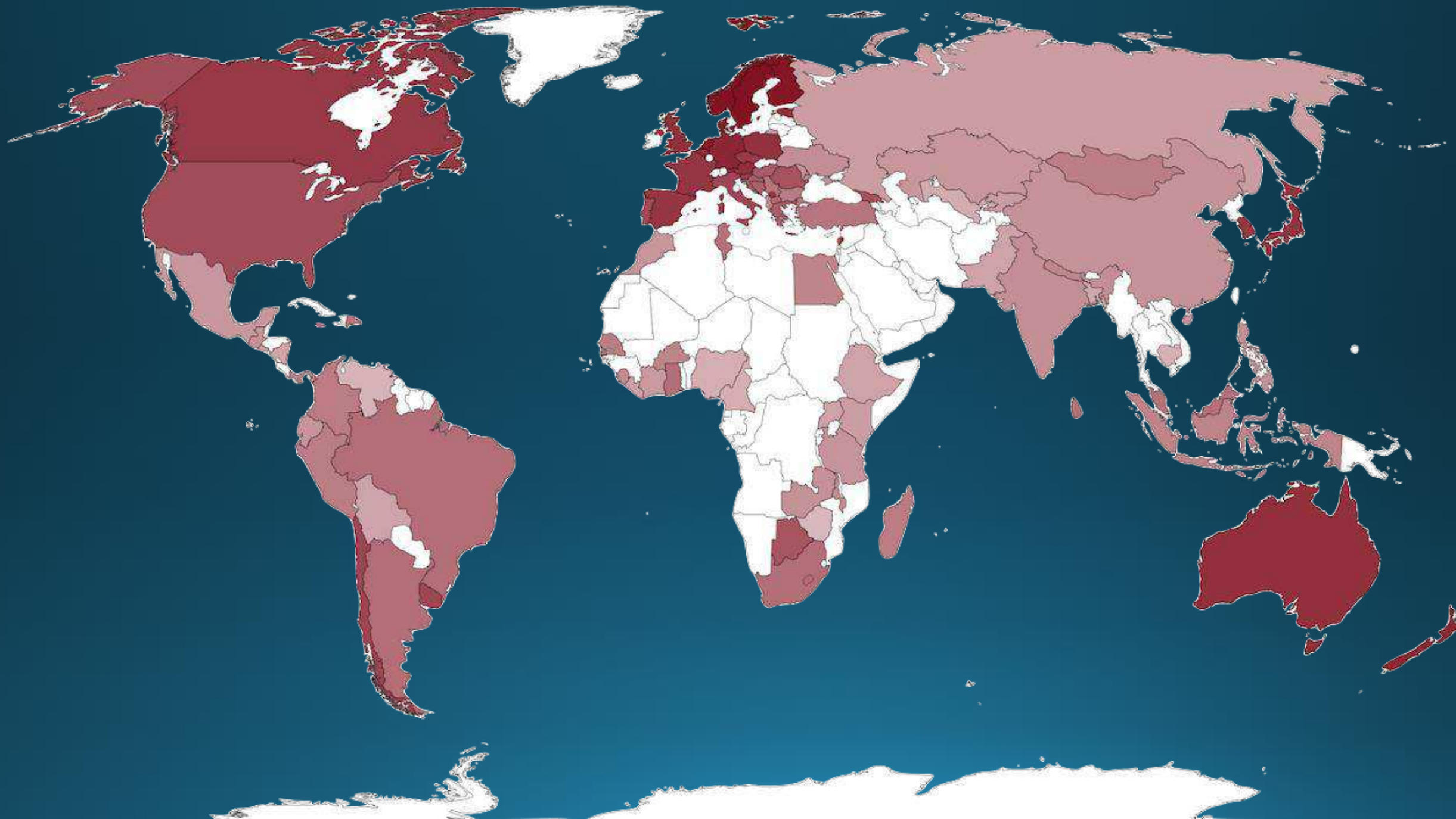
Kies samen met een buurman/vrouw een land. Lukt het jullie om dit schema in te vullen op basis de kennis die je al hebt?

Beginnelsen	Theorie	Praktijk
Machtenscheiding		
Grondrechten		
Legaliteitsbeginsel		

Visualiseren

- Laat de leerlingen op basis van hun 'onderzoekje' de weegschaal dusdanig tekenen dat zichtbaar wordt in welke mate een staat een rechtsstaat is.

Uitdagingen

- Lukt het leerlingen om een veelvoud aan bronnen te vinden?
- Als je zelf vooraf teksten selecteert, lukt het je dan om teksten te vinden die leerlingen niet al te veel sturen?
- Geef je leerlingen ook een stukje mediawijsheid mee?
- Op welk punt zeg je: dit land is een rechtsstaat, maar dat land (nog) niet!
- Ken je eigen vooroordelen.